1 Δεκεμβρίου 2018

Το πρόβλημα της μοντέρνας ενδοκόσμιας εσχατολογίας (Παντελεήμων Τομάζος, Θεολόγος υπ. ΜΔΕ Δογματικής Θεολογίας)

/ Πεμπτουσία

Διάφορα σχολαστικά εγχειρίδια αλλά και σύγχρονα συγγράμματα απότοκα προσπάθειας επικαιροποίησης του δόγματος και της θεολογίας παρουσιάζουν μία εσχατολογία απομονωμένη από την δογματική διδασκαλία της Ορθόδοξης καθολικής Εκκλησίας. Έχοντας και οι δύο αμελήσει να λάβουν υπ' όψιν τους την πατερική θεολογία προβαίνουν σε επισφαλή συμπεράσματα και σοβαρές παραθεωρήσεις. Τα μεν σχολαστικά εγχειρίδια παρουσιάζουν την εσχατολογία ως το τελευταίο κεφάλαιο, στάδιο της δογματικής, όπου εκεί γίνεται λόγος για την μερική κρίση και την Δευτέρα Παρουσία. Τα δε σύγχρονα συγγράμματα, προφανώς επηρεασμένα από την δυτική θεολογία και από την σύγχρονη εκκοσμικευμένη κοινωνία προτάσσουν την φιλοσοφική εσχατολογία ως την κεντρική, κομβική διδασκαλία της θεολογίας [1]. Στις δύο προαναφερθείσες περιπτώσεις δεν συνδέεται η εσχατολογία με την πρωτολογία. Λησμονείται το γεγονός πως στην ορθόδοξη θεολογία δημιουργία, σωτηριολογία και εσχατολογία βρίσκονται σε μια δυναμική

αδιάσπαστη εξέλιξη [2].

Έτσι οδηγούμαστε σε αδιέξοδο, σύγχυση και στην αναγκαστική υιοθέτηση χαιντεγκεριανών δυϊσμών. Το περίεργο είναι πως η διαλεκτική που χρησιμοποιούν οι νεώτεροι φιλοσοφίζοντες επιστήμονες, ενώ από την μία μερία προσπαθεί να αναιρέσει τους δυαλισμούς, ταυτόχρονα εισάγει και νέους δυϊσμούς(αξιολογικές προτάξεις της μίας κατηγορίας έναντι της άλλης). Έτσι οδηγούνται στο συμπέρασμα της συνθέσεως των αντιθέτων. Όντως παρατηρούνται φαινομενικές αντιθέσεις στον κτιστό κόσμο. Αντιθέσεις που θεμελιώνονται μόνο ως προς τα ποίκιλα χαρίσματα και τις διαφορετικές λειτουργικές διακρίσεις που υφίστανται στην κτιστή περιοχή. Η διαλεκτική είναι μία μέθοδος προσπέλασης του επιστητού. Δεν υφίσταται όμως στην θεολογία καμία είδους διαλεκτική. Διότι η σχέση Θεού και κόσμου είναι οντολογική. Δηλαδή το κτιστό εξαρτάται και ζωοποιείται μόνον από το άκτιστο. Η χαρισματική θεολογία ως μέθοδος κατάληψης της θεογνωσίας γνωρίζει την αποδεικτική μέθοδο [3]. Όπως πολύ ευστοχα παρατηρεί ο Ιουστίνος ο μάρτυς και φιλόσοφος για να μιλήσει κανείς για τον Θεό πρέπει πρώτα να τον δεί, δηλαδή να τον βιώσει. Στην Ορθοδοξία οποιαδήποτε δημιουργία αντιθέσεων που εν τέλει αίρονται από την διαλεκτική μέθοδο είναι περιτττή.

Image not found or type unknown

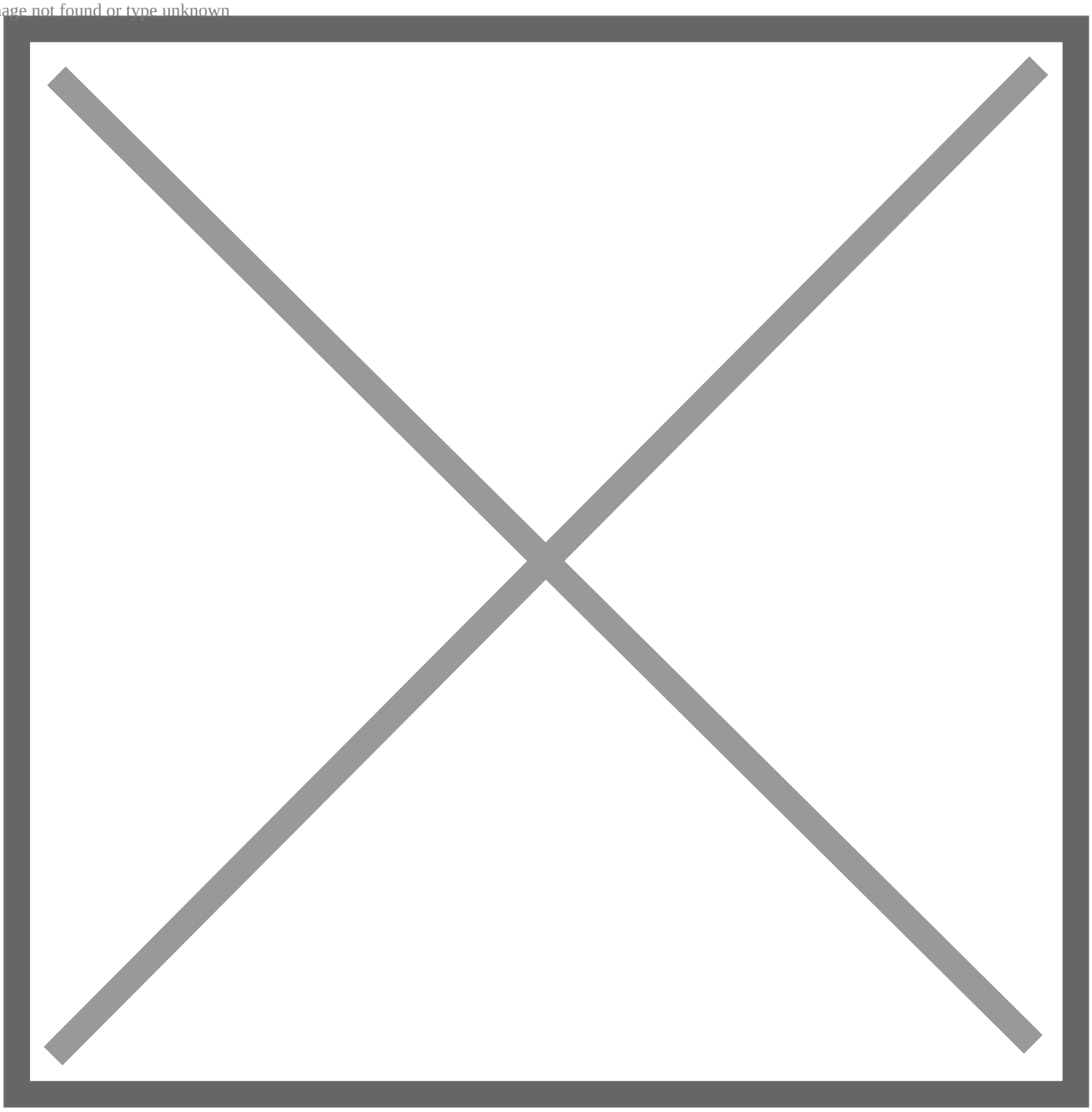

Αποτέλεσμα των δυϊσμών αυτών είναι το ότι ορισμένοι σύγχρονοι θεολόγοι προτάσσουν την ιστορία έναντι της κτίσης, τον χρόνο έναντι του τόπου, την ενδοκοσμικότητα έναντι της υπερβατικότητας, το συνειδέναι έναντι του είναι και το πρόσωπο έναντι της ουσίας. Λησμονώντας το γεγονός πως στην Ορθόδοξη θεολογία χρόνος και τόπος, ιστορία και κτίση, είναι και συνειδέναι συνυφαίνονται αρμονικά μεταξύ τους. Βρίσκονται δηλαδή σε μία άρρηκτη ενότητα, δίχως αξιολογικές προτάξεις του ενός έναντι του άλλου. Το ίδιο ισχύει και για την υπόσταση η οποία δεν προτάσσεται αξιολογικά της ουσίας. Διότι η υπόσταση είναι ο τρόπος ύπαρξης της ουσίας, είναι ουσία μετά των συμβεβηκότων – ιδιωμάτων. Εάν δεχθούμε την προτεραιότητα του προσώπου ή της υπόστασης έναντι της ουσίας, ή και το αντίστροφο, θα οδηγηθούμε σε έναν δυτικό τρόπο ερμηνείας της

θείας αποκαλύψεως [4].

Η εσχατολογική θεολογία είναι μία επιμέρους ερμηνεία δίχως αναγωγή στο όλο. Η Ορθόδοξη θεολογία δεν γνωρίζει διασπάσεις, ούτε επιμέρους θεολογίες, όπως η ευχαριστιακή, σταυρική, βαπτισματική, πολιτική και ούτω καθ' εξής. Μία είναι η θεολογία, όπως μία είναι η Εκκλησία, όπως και μία είναι η κεφαλή της, ο Ιησούς Χριστός. Ατόπημα της εσχατολογικής θεολογίας είναι ο εγκλωβισμός της σε έναν στεγνό ιστορικισμό, η παθητική αναμονή των εσχάτων, ο εγκλωβισμός του ανθρώπου στην κοινωνία, η χαώδης επανάληψη βερμπαλισμών και νεολογισμών περί ετερότητος, η πρόταξη του χρόνου και της ιστορίας, η λήθη του πνευματικού αγώνα εναντίον της κακής αλλοίωσης και της διάβρωσης, η υποτίμιση του δαιμονικού στοιχείου, η παραθεώρηση του αυτεξουσίου του ανθρώπου καθώς και η περσοναλιστική θεώρηση της δογματικής διδασκαλίας. Έτσι η θεολογία αποκτά καθαρά ενδοκόσμιο χαρακτήρα και αντί να απεγκλωβίζει τον άνθρωπο από την κοινωνική πραγματικότητα τον καθιστά δέσμιο του κοσμικού τρόπου ζωής, γινεται δηλαδή το παραδοξο της ενδοκόσμιας εσχατολογίας.

Οι ορθόδοξοι δογματολόγοι, κατά την συγγραφή δογματικών εγχειριδίων, προς αποφυγή των ανωτέρω προαναφερθέντων ατοπημάτων ακολουθούν το παρακάτω πατερικό σύστημα. Πρώτον εξετάζεται η Θεολογία, εν συνεχεία η κοσμολογία, έπειτα η Χριστολογία, μετά ακολουθεί η Σωτηριολογία και τέλος έπεται η Εσχατολογία [5]. Είναι αξιοσημείωτο να αναφερθεί πως Θεολογία, κοσμολογία, Χριστολογία, Σωτηριολογία ή Εκκλησιολογία και Εσχατολογία βρίσκονται σε αγαστή και αδιάσπαστη ενότητα, δεν διαχωρίζονται μεταξύ τους και βεβεαίως δεν προτάσσεται ο ένας «τομέας» έναντι του άλλου. Απλώς διακρίνονται για την περεταίρω συστηματική, ακαδημαϊκή μελέτη και ενασχόληση με τα δόγματα. Οποιαδήποτε απομόνωση της εσχατολογίας είναι καθαρά προτεσταντική επιρροή.

Παραπομπές:

1.Βλέπε Μ. Μπέγζος, Ο άνθρωπος της εκκοσμίκευσης, εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα 2012, σελ. 62 .
:«πως λέγοντας εσχατολογία, δεν εννοούμε τον περι εσχάτων λόγο με την σημασία του όρου, που συνήθως βρίσκεται στα επιλεγόμενα των εγχειριδίων δογματικής… Καταφεύγουμε στην χρήση του όρου με την ευρύτερη έννοια, έτσι όπως συνηθίζεται στην φιλοσοφία της θρησκείας με παράδειγμα τον Καρλ Λέβιτ» Δηλ. Θρησκειοφιλοσοφική εσχατολογία = φιλοσοφία περί Χρόνου.
2. Ν. Ξιώνης, Ουσία και Ενέργειες του Θεού κατά τον Άγιο Γρηγόριο

Νύσσης, εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα 1999, σελ. 169.
3. Ν. Ματσούκας, Δογματική και Συμβολική Θεολογιά τόμος Α, εισαγωγή στην θεολογική γνωσιολογία, [φιλοσοφική και θεολογική βιβλιοθήκη 2], εκδόσεις Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 2009, σελ. 137-180.
4. Ν. Ξιώνης, Προλεγόμενα Θεολογικής Ανθρωπολογίας, Προχριστιανική, ετερόδοξη και ορθόδοξη θεώρηση του ανθρώπου ως προσώπου, εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα 2007, σελ. 121, υποσημείωση 1.
5. Ιωάννης Καρμίρης, Πανεπιστημιακαί Σημειώσεις Ορθοδόξου Δογματικής Τεύχος Α’, υπό Ιωάννου Καρμίρη τακτικού καθηγητού της Θεολογικής Σχολής, Αθήνα 1968, σελ. 21.